

TEOLOŠKE RAZLIKE U NAUKU KATOLIČKE I EVANGELIČKE CRKVE¹

U povodu 500. obljetnice rođenja Martina Luthera (1483—1983)

Ante Bilokapić

Kršćanstvo se može usporediti s velikim stablom koje ima tri velika ogranka: Katolička, Pravoslavna i Evangelička Crkva.² U starini je postojalo jedno jedinstveno stablo, Crkva katolička, tj. univerzalna (opća) i nepodijeljena. U X. stoljeću to jedno jedinstveno stablo zbog kulturnih, crkveno-političkih i napokon doktrinarnih razlika rascijepilo se u dva ogranka: na Katoličku i Pravoslavnu Crkvu. Zatim se katolički ogranak, kako to redovito znaju reći luterani, da bi se reformirao ili da bi se, kako kažu, povratio na stari ili prvobitni oblik, podijeli u dva nova ogranka: na Evangeličku Crkvu, koja se, kako vele, reformirala na temelju Sv. pisma, i Rimsku Crkvu, koja se usprotivila reformi kakvu su zahtijevali Luther i njegovi isomišljenici.

Iako postoje velike sukladnosti u nauku između Katoličke i Evangeličke Crkve, ipak nije zanemarujući broj i onih točaka u kojima se ove dvije Crkve bitno razlikuju, kao npr. u pogledu nauka o objavi, o Crkvi, o sakramentima, o milosti i slično. Upravo te razlike, koje stvaraju jaz i zabunu među vjernicima zapadnog kršćanstva, bit će predmet naše obrade.

I. Objava

Velika mimoilaženja između Rimokatoličke i Evangeličke Crkve mogu se naći u nauku o božanskoj objavi kojoj su prema katolicima izvori Sv. pismo i predaja (tradicija), dok je prema evangelicima samo Sv. pismo.

¹ Rad koji ovdje izlažemo u neku je ruku nastavak rada koji smo objavili u *Crkvi u svijetu* (br. 2, 1982). Razlika je samo u tome što smo u prošlom radu obrađivali razlike između Katoličke i Pravoslavne Crkve, dok ovdje raspravljamo o razlikama između Katoličke i Evangeličke Crkve.

² Naziv »evangelički« vuče svoje podrijetlo od samog Luthera, a naziv Evangelička Crkva prvi se put službeno upotrebljava god. 1663. na državnom saboru u Regensburgu kad su protestantski knezovi nastupili jedinstveno kao »corpus evangelicorum«. Sinonimni termini nazivu »evangelički« jesu »luteranski« i »protestantski«. Pojam »luteranski« je prvi put prezirno upotrebio Lutherov protivnik Ivan Eck, na što je njemački reformator oštro, ali uzaludno, protestirao predlažući naziv »evangelički« kao suprotnost svemu onome što je rimokatoličko. Naziv »protestantski« prvi put se spominje 1529. kad je na saboru u Spayeru zaključeno da zemlje u kojima se Lutherovo naučavanje nije još pojavilo ostanu za taj nauk zatvorene. Zbog takvog su stajališta evangelički staleži uložili *protest* i po tom je protestu cijeli reformni pokret poprimio ime protestantizam. Termin »protestantski« prožet je antirimskim tonom i označuje općenito sve Crkve koje su nikle iz reforme u 16. stoljeću; manje polemički naziv je »evangelički« koji nosi pozitivne elemente reforme ili pak onaj »reformatorski« koji ima nakanu izreći i naglasiti obno-

1. Sveto pismo

Sveto pismo ili Biblija zbirka je knjiga koju kršćani, evangelici jednako kao i katolici, smatraju svetom i od Boga nadahnutom. MIMOILAŽENJA među njima pojavljuju se prije svega u pogledu broja knjiga. Naime, evangelici drže da cijelo Pismo ukupno obuhvaća 66 knjiga, dok rimokatolici priznaju i prihvaćaju stari popis od 72 knjige. Takozvane starozavjetne deutorokanonske knjige (*Tobija, Judita, Prva i Druga o Makedajcima*, knjiga *Mudrosti*, knjiga *Sirahova* i *Baruh*) evangelička Crkva smatra spisima drugoga podrijetla, tj. apokrifima (podmetnutim ili lažnim spisima) i zato zaključuje da Sv. pismo ima ili obuhvaća samo 66 knjiga.³

2. Predaja (tradicija)

U svezi s naukom o predaji evangelici i katolici imaju apsolutno oprečna mišljenja. Kako je to učio i sam Luther, evangelici čvrsto stoje na stajalištu da je Sv. pismo jedina i apsolutna norma vjere po kojoj trebaju biti vrednovani i njoj podvrgnuti svaki nauk, etika, saborske odluke i kršćanska predaja. Učeci da je Sv. pismo samo sebi dostatno i da samo sebe tumači, Luther i njegovi listomišljenici energično su odbacili katoličko načelo predaje. I nadalje, ostajući dosljedni sebi i svome naučavanju da je riječ Božja jasna sama od sebe i da sama sebe tumači (*Sacra scriptura sui ipsius interpres*), evangelici zabacuju i crkveno učiteljstvo zamijenivši ga jednim izvršnim učiteljstvom u zajednici vjernika, sastavljenim od pastora koji interpretiraju i propovijedaju riječ Božju.

II. Crkva

Vidne razlike uočljive su između katolika i evangelika također u pogledu shvaćanja pojma Crkve. Prema Lutheru i autorima *Augsburške vjeroispovijesti*⁴ Crkva je »zajednica svetih« u kojoj se propovijeda evanđelje

•
vu Crkve. U protestanskim zemljama »evanđelički« znači »luteranski«, a naziv »reformatorski« obično se pripisuje kalvinističkoj ili zwinglijevskoj vjeroispovijesti.

³ Usp. *Catechismo evangelico*, Torino 1961, str. 15—17; WATTER WOLFF HANS, *Bibbia*, u *Dizionario del pensiero protestante*, Brescia 1970, str. 68; RAHNER KARL i VORGRIMLER HERBERT, *Canone*, u *Dizionario di teologia*, Brescia 1968, str. 83.

⁴ *Augsburška vjeroispovijest (Confessio Augustana)* jest vjerski spis koji je u osnovi Melanhtonovo djelo, pročitan je 25. lipnja 1530. na državnom saboru u Augsburgu (zato *augsburška vjeroispovijest*). Za protestantizam ta vjeroispovijest ima veliko značenje jer je postala službena vjeroispovijest i ostala trajan dokument evanđeličkog nauka na koji su sve do danas obvezni evanđelički župnici. Spis je podijeljen u dva dijela. U prvom dijelu (članak 1—21) istaknute su dodirne točke s katolicima, i to u sljedećim člancima: 1. o Bogu; 2. o istočnom grijehu; 3. o Sinu Božjem; 4. o opravdanju; 5. o crkvenoj službi; 6. o novoj poslušnosti; 7. o Crkvi; 8. o naravi Crkve; 9. o krštenju; 10. o Gospodnjoj večeri; 11. o ispovijedi grijeha; 12. o pokori; 13. o upotrebi sakramenata; 14. o crkvenom redu; 15. o crkvenim obredima; 16. o građanskoj djelatnosti; 17. o povratku Kristovu za sud; 18. o slobodnoj volji; 19. o uzroku grijeha; 20. o vjeri i dobrim djelima; 21. o kultu svetih. U drugom manje važnijem dijelu (članci 22—28) govori se o zloupotrebama ili o onome što

i ispravno dijele sakramenti, a jedno i drugo (evanđelje i sakramenti) predstavljaju instrumente kojima se Bog služi u davanju Duha Svetoga, buđenju i bodrenju vjere u srcu ljudi. Takve formulacije isključuju hijerarhijsko-organizacijski element nijećući karakter jednodimenzionalnosti u obredima i crkvenim institucijama.⁵ Te inovacije u definiciji Crkve osporavao je teolog Eck i *Confutatio pontificia*⁶ osuđujući pomisao izdvajanja zlih i grešnih iz Crkve (kojom se htjelo na neki način obnoviti nauk o Crkvi Husa i husita, koji je pobijen i osuđen na saborima u Kostanzi i Bazelu) prihvativši promjenu u obredima, i to samo ako se radi o specijalnim obredima.

Glavne su značajke evangeličkog nauka o Crkvi: davanje primata riječi Božjoj, tj. evanđelju, od kojega je u biti i sastavljena Crkva koja rađa, skuplja i ujedinjuje vjernike u jednu zajednicu; isticanje i priznavanje samo općeg svećenstva uz izričito nijekanje hijerarhijskog ustrojstva što je od prvorazrednog značenja u katolika; inzistiranje na vidljivosti s pneumatološkom tendencijom i povezivanje sa sakramentima, i to napose s krštenjem.⁷

III. Sakramenti

Velike razlike između dviju Crkava uočljive su u nauku o sakramentima, i to izrazito u pogledu njihova broja i učinka. Po evangeličkom poimanju ili pak zamisli postoje samo dva ili eventualno tri sakramenta:

• je navelo luterane da se odijele od srednjovjekovne Crkve. To su članci: 22. o pričesti pod obje prilike; 23. o ženidbi svećenika; 24. o misi; 25. o ispovijedi; 26. o razlikovanjima i propisima u materiji hrane; 27. o redovničkim zavjetima; 28. o crkvenoj vlasti.

⁵ WA (M. LUTHER, *Werke, Kritische Gesamtausgabe / Weimarer Ausgabe*, = Kritičko izdanje sabranih Lutherovih djela 58. voll. Weimar 1883—1948), 7, 712; *Confessio Augustana* u *Die Bekenntnisschriften der evangelisch — lutherischen Kirche* (koje od sada pa unaprijed navodimo BELK), Göttingen 8, 1979, str. 65.

⁶ *Confutatio pontificia* je polemički odgovor katoličkih teologa na *Augsbrušku vjeroispovijest*, u kojem je katolička strana pokazala u čemu se slaže, a u čemu ne slaže s luteranima. Glavne sporne točke iz *Augsbruške vjeroispovijesti* koje su prouzročile mimoilaženja jesu: 1. istočni grijeh — odbacuje se definicija grijeha i poriče istovjetnost istočnog grijeha s požudom (točka 2); 2. opravdanje — pobija se ideja opravdanja putem same vjere, a tvrdi se da se čovjek opravdava i vjerom i djelima (točka 3); 3. Crkva — osuđuje se pomisao odvajanja zlih i grešnih iz Crkve (točka 7); 4. vjera i djela — pobija se tvrdnja prema kojoj se grijesi ne otpuštaju djelima (točka 13); 5. Kult svetih — brani se i opravdava kult svetih (točka 21); 6. ženidba svećenika — brani se celibat (točka 23); 7. misa — brani se latinski jezik, nastoji dokazati legitimnost privatnih misa i *stipendium misae* i nadalje se tvrdi da je misa uistinu žrtva (točka 24); 8. ispovijed — inzistira se na cjelovitoj ispovijedi koja je potrebna za spasenje (točka 25); 9. redovnički zavjeti — potvrđuje se vrijednost zavjeta koji se dovode u svezu s Evanđeljem, i to napose Mt 19. 21 i 29 (točka 27); 10. crkvena vlast — zabacuje se ovaj članak jer krnji vlast i povlastice klera (točka 28).

Cijeli tekst *Confutatio pontificia* nalazi se u *Corpus Reformatorum* (zato od sada pa unaprijed navodimo CR), vol. XXVII, 84ss.

⁷ CR (*Corpus Reformatorum*) Braunschweig, Berlin 1834 ss, Leipzig 1906 ss, vol. 27, 102—103.

krštenje, Gospodnja večera i, možda, ispovijed (pomirenje, pokora), dok katolici priznaju sedam sakramenata: krštenje, krizma (potvrda), euharistija (pričest), ispovijed, sveti red, ženidba i bolesničko pomazanje. Nadalje, Luther i njegovi sljedbenici uče da su sakramenti djelotvorni na temelju vjere onoga koji ih prima: »non quia fit, sed quia creditur«. ⁸ Takvo luteransko shvaćanje sakramenata osudio je Tridentinski sabor ustvrdivši da ima sedam sakramenata i da oni nisu djelatni samo preko vjere onih koji ih primaju nego se njihova djelatnost prije svega temelji i ostvaruje na temelju moći ili snage Kristove. ⁹

1. Krštenje

Nepodudarnost u sakramentu krštenja između evangelika i katolika pojavljuje se u poimanju učinka ovog sakramenta. Naime, katolici čvrsto drže da se sakramentom krštenja brišu svi grijesi (izvorni i svi osobni), dok Luther i njegovi istomišljenici zastupaju mišljenje da izvorni grijeh, koji se prema njima sastoji u požudi, ostaje poslije krštenja, ali se više ne uračunaje kršteniku. »Peccatum non manet post baptismum quod ad imutationem, sed quod ad rem attinet, manet.« ¹⁰

2. Euharistija ili Gospodnja večera

S obzirom na shvaćanje sakramenta euharistije ili, kako rado kažu evangelici, Gospodnje večere, velika su razilaženja između katolika i evangelika. Te razlike proizlaze iz činjenice što luterani priznaju samo opće svećenstvo, koje se odnosi na sve krštenike, a zabacuju specijalno svećenstvo kojemu je, prema katoličkom nauku, rezervirano posvećivanje ili ispunjenje ili izvršenje ovog sakramenta. Još k tome treba dodati odbacivanje misne žrtve, koju su Luther i njegovi istomišljenici označili kao idolatriju cijele kršćanske vjere ili kao znak koji pretvara Božji dar u dar ljudi Bogu. ¹¹ Protivno rimokatoličkom nauku o *transsubstantijaciji*, prema kojemu je Krist pod prilikama kruha i vina stvarno nazočan svojim tijelom i krvlju, evangelici zastupaju koegzistenciju prema kojoj kruh i vino ostaju ono što jesu, a u njima se nalazi tijelo i krv Kristova ili da je Krist stvarno nazočan s prilikom nepromijenjenog kruha i vina. Takvo evangeličko euharistijsko tumačenje poznato je pod nazivom *konsubstantija*. A sama riječ *konsubstantija*, recimo i to, nije uvijek prihvaćena od luterana kao jasno značenje njihova nauka, jer oni su znali reći: *u, sa, i pod prilikama kruha i vina*. ¹² Kada se svemu ovom još pridoda i činjenica da je Luther stvarnu nazočnost Kristovu pod prilikama kruha i vina ograničio samo na trenutak upotrebe (in usu), a onda možemo zamisliti kolika je, doista, razlika koja dijeli evangelike i rimokatolike u shvaćanju sakramenta euharistije. S katoličke strane — teološki gledano — ovaj se sakrament, kako ga shvaćaju evangelici, ne može smatrati sakramentom, jer oni (evangelici) odbacuju službeno

⁸ WA, 1, 595.

⁹ Usp. DS, 160—161.

¹⁰ WA, 39, I, 112.

¹¹ Usp. *Il catechismo di Heidelberg*, Torino 1960, str. 56—57.

¹² Usp. HAMOND T. C., *Aggiungi alla fede conoscenza*, Roma 1969, str. 219.

svećenstvo i misnu žrtvu, a to su dva bitna elementa koji ovaj sakramentat po rimokatoličkom mišljenju čine sakramentom.

3. Ispovijed

Uz dva spomenuta sakramenta, koji su se uvijek priznavali i priznaju u krilu luteranizma, koji put se spominje i sakrament ispovijedi koji evangelici ne drže sakramentom kao krštenje i Gospodnju večeru. Zapravo sam Luther nije smatrao ispovijed sakramentom iako je pridavao veliku duhovnu vrijednost opraštanju grijeha koje on stavlja u kontekst nauka o opravdanju po *samoj* vjeri. Međutim, iako je Luther insistirao na postojanju dvaju sakramenata, njegov je suradnik Filip Melanchton u *Apologiji Augsburske vjeroispovijesti* ustvrdio da su pravi sakramenti krštenje, Gospodnja večera i odrješenje koje je sakrament pokore.¹³

IV. Opravdanje

Tvarno načelo (materijalni princip) evangeličkog nauka sastoji se u *opravdanju po vjeri*, što ga luterani shvaćaju kao čisti čin Boga koji čini čovjeka pravednim, iako on iznutra ostaje grešnik (*justus et peccator*).

U svom negativnom aspektu opravdanje se ne sastoji u brisanju grijeha, nego u tome što se oni čovjeku ne računavaju; u svom pozitivnom aspektu opravdanje nije nutarnja obnova i posveta nego jednostavno izvanjsko računanje pravednosti ili svetosti Kristove. Uvjet da dođe do istinskog opravdanja jest pouzdana vjera čovjeka da će mu milosrdni Bog zbog Kristovih zasluga oprostiti grijeha.

Confutatio pontificia i Tridentinski sabor osporili su luteransko shvaćanje o pokrivanju grijeha i računanju izvanjske Kristove pravednosti, pozivajući se na mnoge biblijske tekstove (napose na poslanicu sv. Jakova 2, 24) i tvrdeći da se čovjek ne opravdava samo otpuštanjem grijeha nego također i u obnovi i posveti cijelog nutarnjeg čovjeka, što ga čini da od nepravednika postaje pravednik, od neprijatelja prijatelj Božji i baštinik po nadi života vječnog.¹⁴ Tako se pod aspektom negativnog opravdanja doista brišu grijesi, a pod pozitivnim aspektom čovjek nadnaravno posvećuje i obnavlja iznutra: »non est sola-peccatorum remissio, sed et renovatio interioris hominis«. ¹⁵

V. Štovanje svetih

Bit cijelog evangeličkog bogoštovlja sastojala bi se u propovijedanju riječi Božje. Sam je Luther rekao: »Sva služba Božja i njezini bitni dijelovi jesu propovijedanje i poučavanje riječi Božje«. ¹⁶ Polazeći od toga načela, on i njegovi istomišljenici odmah su u svom naučavanju

¹³ BELK, str. 292: »Vere igitur sunt sacramenta baptismus, Coena Domini et absolutio, quae est sacramentum poenitentiae.«

¹⁴ CR, vol. 27, 90—99; DS, 1501, 1559, 1582.

¹⁵ DS, 1528.

¹⁶ WA, 19, 78.

odbacili zazivanje anđela, Bl. D. Marije, svetaca i štovanje relikvija i slika. Ocijenili su to stvarno protivnim Sv. pismu, što se ne poklapa s naukom o *opravdanju* po vjeri i kao nešto nepomirljivo ili nespojivo s posredništvom Krista koji je jedini posrednik između Boga i ljudi.¹⁷ Svci se tretiraju kao svjedoci snage i milosti Božje, dok u Mariji uz to još vide veliki primjer vjere i poniznosti.

Pozivajući se na primjere rane Crkve sastavljači *Confutatio pontificia* reagirali su na luteransko mijekanje kulta svetih i opravdavali staru praksu Crkve precizirajući da priznaju samo *jednog* posrednika spasenja: Krista, a ne isključujući činjenicu da postoje toliki posrednici u zagovoru («tamen sunt multi mediatores intercessionis»).¹⁸ Sabor u Tridentu legalizirajući kult svetih u njegovoj povijesnoj formi na temelju načela općinstva svetih i njihovih zasluga, u svezi s kultom slika tvrdi da »mi pomoću slika častimo svete koje oni predstavljaju»¹⁹ a u vezi s pitanjem njihova zagovora tumači: »Stvar je dobra i korisna zazivati ih jer nas pomažu.»²⁰ Objekcije na račun zazivanja i čašćenja svetih, koje tobože ukida jedinstveno posredništvo Kristovo, odbija katolička strana uz obrazloženje da je posredništvo svetih drugorazredne naravi i podređeno Kristovu posredništvu na kojemu se temelji djelatnost svetih.

VI. Čistilište

Čvrsto stojeći na ideji da se kršćani spašavaju *samo po milosti*, posredstvom vjere u Isusa Krista, Luther je zaključio da je starodrevni katolički nauk o čistilištu suvišna ili čak izmišljena vjerska postavka i da nema utemeljenja ili pak da je protivna Sv. pismu. Vjeran načelu *opravdanja po samoj vjeri* tvrdio je, nadalje, da je suvišno i nepotrebno moliti za mrtve. Na ovakve tvrdnje sabor u Tridentu odgovorio je sljedećim riječima: »Čistilište postoji i duše koje su tamo (u čistilištu) bivaju potpomognute pomoćima vjernika.«²¹ A posebna pomoć dolazi od oltarske žrtve. (Pod pomoćima se ne podrazumijevaju samo molitva nego također oprosti, milostinja i druga djela pobožnosti, a iznad svega sveta misa.)

VII. Istočni grijeh

Malo je koje gledište evangeličkog nauka izazvalo toliku buru i podjelu među Lutherovim sljedbenicima kao ono o istočnom grijehu. Luther je zapravo tvrdio da se istočni grijeh sastoji u požudi²² koja ostaje u čovjeku i poslije krštenja, ali samo s tom razlikom što se poslije krštenja ne ubraja više u kaznu.

¹⁷ Usp. BELK, 316—326 i 424—426.

¹⁸ CR, 27, 123—128.

¹⁹ DS, 1823.

²⁰ DS, 1821.

²¹ DS, 1820.

²² Usp. WA, 14, 227; *Comentarius in Rom*, fol. 166 b.

U svom izlaganju o istočnom grijehu Tridentinski sabor, osuđujući nauk Luthera i ostalih reformatora, ustvrdio je da se sve ono što je grijeh briše krštenjem, a da se požuda, koja u čovjeku ostaje poslije krštenja, ne može poistovjetiti s istočnim grijehom, nego je treba shvatiti kao posljedicu grijeha koja čovjeka navodi na grijeh.²³

VIII. Slobodna volja

I druga tema oko koje su se u krilu luteranizma vodile velike i oštre rasprave koje rezultiraju različitim oprečnim mišljenjima, bez sumnje je i slobodna volja.

Odmah u početku istaknimo da je otac reformacije u svojem djelu *De servo arbitrio* nijekao slobodnu volju ističući da čovječja volja nije slobodna i da sama od sebe ne može ništa drugo nego samo griješiti. Braneći svoju tezu pred objekcijama Erazma Rotterdamskog,²⁴ ustvrdio je: »Slobodna je volja, poslije grijeha, prazna riječ, i svaki put kada čovjek čini ono što stoji u njoj griješi teško.«²⁵ Tako je čovjek nesposoban činiti dobra djela, jer je posve pao u istočni grijeh i zbog toga ostaje pasivan u opravdanju slično stijenjeni u rukama kipara.

Filip Melancton, koji je u početku prijanjao uz Lutherovu ideju, motiviran Erazmovim argumentima počinje 1530. braniti postojanje slobodne volje i njezino sudjelovanje s milošću. Tako npr. u *Augsburškoj vjeroispovijesti*, u članku VIII, koji govori o slobodnoj volji, ustvrdio je da ljudska volja ima neku slobodu i da razum na duhovnom polju ne može ništa sam od sebe jer je sloboda učinak Duha Svetoga u srdima vjernika. Tako se dakle ovdje ne radi o nekoj autonomnoj ljudskoj volji, nego o volji koja, potpomognuta Duhom Svetim, prijanja uz riječ Božju kojoj nije oprečna.²⁶

Tridentinski sabor osuđuje i zabacuje Lutherove zablude o slobodnoj ljudskoj volji i izjavljuje da nije izgubljena niti se s istočnim grijehom ugasila. Doslovno izriče: »Ako netko rekne da slobodna volja čovjekova, pokrenuta i potaknuta od Boga, ne sudjeluje posve u skladu s Božjim pozivom i poticanjem, i da se ne može raspoložiti i pripraviti da primi milost opravdanja, i da se ne može ne slagati, ako bi to htjela (neque posse dissentire si velit), nego da se ponaša samo pasivno kao mrtvo biće koje ni na koji način ne može djelovati, neka bude odbačen.«²⁷

²³ DS, 1515.

²⁴ U svom spisu *De libero arbitrio diatribé sive collatio*, koji je odgovor na nauk Luthera o slobodnoj volji, Erazmo je tvrdio da je slobodna volja čovjekova snaga koja osposobljava čovjeka da sudjeluje u onome što se odnosi na njegovo spasenje ili da se toga odreće. Nadalje još je nastojao dokazati da je Lutherov pesimistički nauk o slobodnoj volji ne samo protivan evanđelju nego također da je opasan za moral i ljudsko društvo jer navodi na imoralizam i pasivitet. Usp. KRSTIĆ KRUNO, *Pitanje slobodne volje u kršćanstvu i Matija Vlačić u Znanstveni skup posvećen Miji Mirkoviću*, Pula—Rijeka—Zagreb 1971, str. 32.

²⁵ WA, 7, 142, 22.

²⁶ Usp. CR 21, 658.

²⁷ DS, 1554; Usp. DS, 1555.

Nauk definiran na Saboru usmjeren je prije svega, kako se jasno može razabrati, protiv pesimističkih teza Lutherovih, a nikako protiv ublaženog mišljenja Filipa Melanchtona.

IX. Ljudska narav poslije grijeha

U nadnaravnim darovima, koje je čovjek izgubio prvim grijehom, Luther je vidio bitne elemente ljudske naravi. Gubljenjem tih darova ljudska narav biva sasvim pokvarena, a *požuda*, koja se po Lutheru sastoji u istočnom grijehu, od tada u čovjeku suvereno gospodari. Takva narav palog čovjeka nesposobna je svojim vlastitim snagama spoznati vjerske istine i činiti moralno dobra djela.

Spomenuti luteranski nauk nije istovjetan s katoličkim. Naime, katolička strana drži da ljudska narav istočnim grijehom nije potpuno izopačena, nego samo ranjena i da je poslije istočnog grijeha u čovjeku sačuvana stanovitá sposobnost da spozna naravne vjerske istine i vrši naravna dobra djela. Prvi vatikanski sabor naglasio je da čovjek naravnom snagom svoga razuma može sa sigurnošću spoznati da Bog postoji.²⁸

X. Pripisivanje božanskih atributa Kristovoj ljudskoj naravi

Stara luteranska dogmatika ili točnije rečeno *Formula concordiae*²⁹ u VIII. članku koji govori o *osobi Kristovoj*, napada Zwinglievo nestorijanstvo i time se približava monofizitizmu, nauku prema kojem zbog hipostatskog ujedinjenja ljudska narav Kristova poprima stvarno božanske attribute, kao npr. sveznanje, svemoć i svenazočnost. U *Formula concordiae* doslovno stoji: »Krist ne samo kao Bog, nego također kao čovjek sve zna, sve može i nazočan je u svim stvarima.«³⁰

Prema tradicionalnom naučavanju od hipostatskog ujedinjenja izlazi da vlastitosti božanske i ljudske naravi mogu biti pripisane samo jednoj *osobi*, dok je prijenos vlastitosti jedne naravi na drugu posve neprihvatljiv. Stoga je pogrešno reći da je Krist kao Bog trpio ili da je kao čovjek stvorio svijet. Isto tako treba znati da se bitni dijelovi ljudske naravi, duša i tijelo, odnose na narav koje su dijelovi. Stoga bi bilo krivo reći da je duša Kristova sveznajuća ili da je tijelo Kristovo nazočno svugdje. Iz ovoga se jasno vidi da su sastavljači *Formulae concor-*

²⁸ DS, 3004, 3026.

²⁹ *Formula concordiae* je luteranski spis ili vjeroispovijest sastavljena 1577. u bergskom samostanu blizu Magdeburga, koja je našla mjesto s ostalim luteranskim dogmatskim spisima u luteranskoj zbirci vjeroispovijesti izdanoj 1580. na latinskom i njemačkom jeziku pod imenom *Liber concordiae* ili njemački *Konkordienbuch*. Prezentirana je u dvostrukom obliku: u kraćem, sažetom (»épitome«) i u širem izlaganju (»solida declaratio«). U 12 članaka radi: 1. o istočnom grijehu; 2. o slobodnoj volji; 3. o pravednosti vjere pred Bogom; 4. o dobrim djelima; 5. o zakonu i Evandelju; 6. o trećoj upotrebi zakona Božjeg; 7. o sv. večeri; 8. o Kristovoj osobi; 9. o silasku Kristovu u podzemlje; 10. o crkvenim obredima; 11. o predestinaciji i vječnom izabranju Božjem; 12. o drugim herezama i sektama.

³⁰ BELK, 808.

diae u svojoj formulaciji VIII. članka, koji govori o osobi Kristovoj, odstupili od tradicionalnog učenja.

XI. Oprosti

Prvi otvoreni sukob koji se zbio između Luthera i Crkve pojavio se kao spor o oprostima koje Luther u početku nije napadao kao takve, nego više »trgovinu« koja se služila oprostima. Ali svoj umjereni stav, koji se temelji na vjeri i milosti što je čovjek prima iz Sv. pisma, Luther s vremenom mijenja i počinje tvrditi da je katolički nauk o oprostima suvišan jer se ne temelji na Pismu i ne podudara s naukom o opravdanju.³¹

U Katoličkoj Crkvi oprosti su, u današnjem obliku, u crkvenoj praksi od XI. st, a prethodila su im *izvansakramentalna odrješenja* u kojima su: papa, biskupi i svećenici, pozivajući se često na povjerenu im vlast vezivanja i odrješenja, zazivali milosrđe Božje na vjernike, kolektivno i pojedinačno, za otpuštanje njihovih grijeha. No naglasimo i to — da se ne bi krivo shvatilo — da oprosti nisu otpuštanje grijeha. Naime, oprosti se odnose na oproštenje vremenitih kazna, koje kao posljedica ostaju poslije primljenog sakramenta ispovijedi i otpuštanja grijeha. Polazeći od takvog stajališta Tridentinski sabor, opovrgavajući prigovore Wyclifa i Luthera o oprostima, zaprijetio je izopćenjem svima koji bi tvrdili da su oprosti nekorisni i da ih Crkva ne može dijeliti.³²

Zaključak

Dotakli smo se glavnih točaka kršćanskog nauka u kojima se razlikuju i razilaze katolici i evangelici. Kada tako kažemo, želimo reći da ih nismo obradili do u tačine i s druge strane da ima, da se može naći još po koja točka — sigurno neznatnijeg i manje doktrinalnog značenja — kao npr. post i nemrs, zabranjeno svečano slavljenje ženidbe u određene dane, obvezatno slušanje sv. mise nedjeljom i blagdanom i sl. u čemu se dvije strane ne slažu.

Neke novije razlike izostavili smo zbog toga što su novijeg datuma i što su bile strane nazorima Luthera i njegovih sljedbenika ili jednostavno zato što su te novije ideje djelo liberalističkih, racionalističkih i modernističkih protestantskih teologa, što ne nalaze i ne mogu naći mjesto u kontekstu luteranskih dogmatskih spisa koji su sabrani u službenom dokumentu evangeličkog nauka koji se zove *Liber concordiae* ili *Konkordienbuch*.³³

³¹ Usp. *Catechismo evangelico*, str. 111; *Confessio di fede riformata de La Rachelle*, 1559, str. 24.

³² Usp. DS, 1835, 1880.

³³ *Liber concordiae* ili *Konkordienbuch* (knjiga sloge) je zbirka luteranskih vjerskih spisa koji su nastali u trenutku reformacije a objavljeni 1580. god. (o pedesetoj obljetnici *Augsburške vjeroispovijesti*) na latinskom i njemačkom jeziku. Zbirka sadrži: tri starokršćanska simbola (apostolski, nicejsko-carigradski i Atanazijev), *Augsburšku vjeroispovijest* iz 1530, *Apologia confessionis*

Dobro je napomenuti da koji put nije lako reći i precizno ocijeniti u čemu se razlikuju dvije strane. Nije lako zbog toga što otac reformacije nije ostavio sustavno izrađeni nauk, kao npr. Kalvin, nego taj nauk, koji je uglavnom i nauk Evangeličke Crkve, moramo tražiti u njegovim izjavama i spisima kao i u izjavama i spisima njegovih bliskih suradnika.

Uza sve to što postoje, kako smo to vidjeli, velike pa i brojne razlike koje dijele Katoličku i Evangeličku Crkvu, ipak je mnogo veći broj onih istina (kao npr. oni članci vjere koje nalazimo u nicejesko-carigradskom simbolu) u kojima se dvije Crkve slažu. I upravo te vjerske istine koje nas sjedinjuju trebale bi biti polazne i dolazne točke svih naših međusobnih susreta i razgovora. I onda kada je razgovor o stvarima koje nas razdvajaju, zajedničke točke trebale bi nam pomoći da s više tolerancije shvatimo i prihvatimo jedni druge, pa i onda kada nam se ispriječe nepremostive razlike o kojima smo govorili u ovom izlaganju.

THEOLOGISCHE UNTERSCHIEDE IN DER LEHRE DER KATOLISCHEN UND EVANGELISCHEN KIRCHE

Zusammenfassung

In unserem Artikel haben wir über die theologischen Unterschiede gesprochen, die die katholische Kirche von der evangelischen Kirche trennen. Diese Unterschiede, mit denen wir uns auseinandergesetzt haben, sind nicht so unbedeutend. Sie haben solche Merkmale, dass sie im grossen und ganzen die zwei Kirchen trennen. Probleme die sich gezeigt haben, sowie die Unterschiede, die wir in Kürze bearbeitet haben, sind u. a. folgende: Offenbarung (Hl. Schrift und Überlieferung), Lehre über die Kirche, Sakramente, Rechtfertigung, Fegefeuer, Verehrung der Heiligen und Gebet für die Toten, Erbsünde, Willensfreiheit und noch viele andere wichtige Unterschiede.

Neben den genannten Unterschieden, die wir bearbeitet haben, konnten wir zum Schluss feststellen, dass es doch mehrere Punkte gibt, in welchen diese zwei Kirchen einig sind. Sie sollten versuchen, durch Gespräche einen gemeinsamen Ausgangspunkt zu finden, auch wenn es um die Trennungsfrage geht.

• *Augustanae (Obrana augsburške vjeroispovijesti)* 1537, Melanctonov traktat *De potestate et primatu papae (O papinoj vlasti i primatu)* 1534, *Schmalkaldische Artikel (Šmalkaldiški članci)* 1537, dva Lutherova katekizma: *Der kleine Katechismus (Mali katehizam)* i *Der grosse Katechismus (Veliki katehizam)* oba izdana 1539. i *Formula concordiae* iz 1577. (jedini vjeroispovijedni spis izdan poslije Lutherove smrti).

Liber concordiae su potpisali 51 knez, 35 građana i više od 8000 teologa, a odmah po svom objavljivanju postala je i ostala službeni dokument evanđeličkog nauka na koji su sve do danas obvezni svi evanđelički župnici.